

Kopecký, Milan

Antonín Škarka zemřel

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1972, vol. 21, iss. D19, pp. 180-181

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107557>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nejzdařilejší české překlady z polštiny v poslední době. S jedinečnou poučeností a vytříbeným básnickým citem přisvojoval Matouš českému písemnictví více nežli po půl století vrcholná díla polské literatury, na něž pečlivě upozorňoval též ve svých četných statích a recenzích.

V Matoušově životě nápadně vystupují analogie s osudy a osobními vlastnostmi Antala Staška i hrdinů některých literárních děl tohoto spisovatele. Oba byli po celý život spjati se severními Čechami. Krátce pobývali v Kolíně a Jičíně, později obětavě pracovali ve prospěch prostých českých lidí v pohraniční oblasti — Stašek v Semilech, Matouš v Náchodě. Oba důkladně poznali polskou literaturu, obdivovali se mistrovským dílům polského romantismu. Zvláště silně je upoutal odbojný duch Julia Slowackého. Jejich dlouhá životní dráha byla naplněna neúnavnou službou národní věci; rozvoj národní kultury si dali za svůj prvořadý úkol. Přimknuli se k sociálně a národnostně utiskovaným složkám společnosti na českém severovýchodě a všestranně podporovali jejich úsilí o spravedlivější zítřek.

Jarmil Pelikán

ANTONÍN ŠKARKA ZEMŘEL

Dne 12. listopadu 1972, tři dny před 26. výročí předčasné smrti prof. Jana Vilikovského, umírá v Praze stejně nečekaně prof. Antonín Škarka, který po Vilikovském převzal počátkem roku 1947 část jeho učebního úvazku na filosofické fakultě v Brně. Tři dny po Škarkovi umírá v Bratislavě přední znalec starší slovenské literatury PhDr. Ján Mišianik, CSc., vědecký pracovník Ústavu slovenskej literatúry SAV. Týž den — 21. listopadu — je pohřbíván v Brně Škarka a v Bratislavě Mišianik; jejich kolegové si se smutkem uvědomují, že československá literární věda ztratila současně dva přední badatele o literatuře epochy feudalismu.

Antonín Škarka se v Brně narodil (14. února 1906), zde studoval gymnasium, v letech 1924 až 1930 filosofickou fakultu a zde také od 1. února 1931 do 31. srpna 1932 učil jako středoškolský profesor. Po jednorozčném působení na gymnasiu v Trstenež učil na pražských gymnasiích. Dne 29. prosince 1945 mu byla na Karlově universitě udělena *venia docendi* pro dějiny české literatury. V poválečných letech přednášel nejen v Praze, ale i v Brně a Olomouci. Státním docentem byl v Praze jmenován 1. prosince 1952 a profesorem staré české literatury 1. ledna 1965.

Brno se svou filosofickou fakultou, universitní knihovnou a státním archivem mělo pro vědeckou dráhu Antonína Škarky základní význam. Jeho první kroky do světa vědy usměrňoval prof. Stanislav Souček. Zadal mu téma státní práce *Mandát Ježíše Krista*, v níž Škarka rozebral tisk z roku 1602, vedl ho pak při práci na disertaci *Sixt Palma Močidlanský*, poeta český, po jejímž odevzdání a rigorosních zkouškách byl Škarka 3. dubna 1932 promován na doktora filosofie, a orientoval ho směrem ke kmenologii, které Souček sám věnoval celý život.

Když se Škarka počátkem roku 1947 vrátil do Brna už jako vysokoškolský učitel, publikoval již předtím řadu závažných prací, které bylo možno rozdělit do tří linií. První tvoří linie prací o časové produkci předbělohorské, kam patřila především rozsáhlá studie *Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací* (ČČIL, 1936); zde využil své disertace o tiskaři Sixtu Palmovi. Druhá byla linie prací komenciologických, zejména o Kamenském jako autorovi duchovních písní. S touto linií pak těsně souvisela třetí oblast — Škarkovo bádání hymnologické od gotiky až po baroko.

Svými brněnskými přednáškami v letech 1947 až 1951 prověřil si Škarka obsah, proporce a účinnost svých budoucích prací. Jeho první přednáška z letního semestru 1946/1947 *Počátky staročeské lyriky* byla s úpravami převzata do úvodu k edici *Nejstarší česká duchovní lyrika* (1949). Jeho přednáška započatá v témž semestru s názvem *Nejstarší památky českého písemnictví* a pokračující v dalším studijním roce jako *Dějiny starého českého písemnictví* vyšla později jako vysokoškolská učební pomůcka *Nástin dějin starší české slovesnosti I* (1953) a v rozšířené verzi. *Nástin dějin české slovesnosti v obdobích před rozkladem feudalismu I* (1955; v obou je zachycen literární vývoj do husitství včetně). Konečně přednáška zimního semestru 1947/1948 *Komenský jako básník* vyšla ve formě úvodu k edici *Duchovních písní J. A. Komenského* (1952). Kromě uvedených přednášek a seminářů (ty byly věnovány především *Alexandroidě*) zadal Škarka v Brně mnoho státních prací pře-

vážně s tematikou hymnologickou, prací zapojených do plánu velkého díla *Hymnorum thesaurus Bohemicus*, o němž programovou stať napsal do časopisu Cyril r. 1948. V Brně také Škarka napsal doslov k posmrtně vydané knize Jana Vilíkovaého *Pisemnictví českého středověku* (1948) a několik nekrologů na tohoto svého předchůdce.

Aspoň připomínky si zasluhují některé zvláště významné práce Škarkovy, vzniklé po definitivním odchodu z Brna: rozbor *Života svaté Kateřiny a českých středověkých legend* (1959), účast na I. svazku *Dějiny české literatury* (1959) kapitolou o dočasném vítězství latiny v literárním životě a o prvních stopách literárního užití češtiny i monografickými portréty Kosmy, Blahoslava a Komenského, edice tří písňových souborů Adama Michny z Otradovic (1968), kniha *Fridrich Bridel nový a neznámý* (1969) a zejména mnohé práce kmenologické, srov. např. edice — zpravidla s průvodními studiemi — O poczii české, *Labyrintu světa*, *Clamores Eliae*, *Ad Bohemiam*, *Dvoji poselství k českému národu* aj.

Nad neukončeným Škarkovým vědeckým dílem si dnes uvědomujeme, jak nesnadné bude najít pokračovatele v těch oblastech jeho bádání, které vykristalizovaly už za jeho působení v Brně. Nesnadné ne tolik proto, že literární medievalista a vůbec badatel na rozloze devíti století zraje podstatně déle než v jiných oborech, ale především proto, že vedle odborných kvalit by měl mít i vysoké kvality morální. Z toho důvodu bude vzpomínka na profesora Škarku ještě dlouho velmi bolestná.

Milan Kopecký

PETR GRIGORJEVIČ BOGATYREV ZEMŘEL

Profesor moskevské Lomonosovovy university, čestný doktor Karlovy university a Komenského university, důvěrný přítel řady vynikajících vědeckých a literárních pracovníků z celého světa — to byl Petr Grigorjevič Bogatyrev, vědec, který velkou část svého života (1921—1939) věnoval studijnímu a pracovnímu pobytu v Československu, ať již v Praze či Bratislavě, kde se i habilitoval.

Bogatyrevova vědecká činnost je nerozlučně spjata s jeho životními osudy. Jako student začal sbírat folklór daleko od svého rodiště (narodil se 29. ledna 1893 v Saratově) a již ve svých třinácti letech publikoval první zprávy o folkloristickém terénním výzkumu v tehdejší Archangelské gubernii. Po příjezdu do Československa rozvinul Bogatyrev bohatou odbornou činnost, která probíhala v podstatě současně v oblasti filologie, literární vědy, teatologie a národopisu. Brzy publikoval srovnávací práci *Českij kukol'nyj i russkij narodnyj teatr* (spolu s Romanem Jakobsonem, Berlin—Peterburg 1923), v níž si kromě obecného výkladu o formách loutkového divadla u západních a východních Slovanů všiml i metodiky sběru těchto materiálů. V téže roce vyšla také společná bibliografická práce Bogatyrevova a Jakobsonova *Slavjanskaja filologija za gody vojny i revolucii* (Berlin 1923).

V následujících letech se Petr Bogatyrev věnoval intenzivnímu sběru lidové slovesnosti a zvykosloví na bývalé Podkarpatské Rusi. Některé metodologické závěry přednesl na I. sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze r. 1924. Bogatyrev publikoval řadu recenzí a drobných studií s nejrůznější tematikou v časopise *Central'naja Jevropa* (Praha 1927—1938), měl aktivní styky s listem *Prager Presse*, *Národopisným věstníkem československým*, s časopisem *Le Monde slave*, s Českým lidem aj. Občas publikoval i v časopise *Sovetskaja etnografija*. Vědeckým výsledkem tohoto období byla kniha *Actes magiques, rites et croyances en Russie Subcarpathique* (Paris 1929), v níž Bogatyrev dávno před Lévi-Straussem aplikoval funkcionalistický strukturalismus saussurovského typu na etnografické jevy. Ve stejném roce vyšla slavná studie *Die Folklore als eine besondere Form des Schaffens* (poprvé ve sborníku Schrijnenovi, Nijmegen—Utrecht 1929), která od té doby byla přeložena do italštiny, maďarštiny a charvatštiny a byla několikrát znovu vydána v originále. Bogatyrev s Jakobsonem zde srovnávají podstatu literární a folklórní umělecké tvorby a jako jedni z prvních stanovují základní znaky lidové slovesnosti v moderním pojetí.

Na přelomu třicátých let se Bogatyrev v souvislosti se stabilizujícím se způsobem života v Praze zabýval edicí *Zeyerovy a Rehořovy korespondence* a pokračoval ve zkoumání archivu Národního divadla, kde sbíral doklady o česko-ruských kulturních stycích. Toto období je poznamenáno silným zájmem o řešení základních teoretických otázek. A tak vznikla čtyřstránková, avšak obsahem průkopnická studie *K problematike razmeževanija fol'kloristiki i literaturovedenija* (spolu s Romanem Jakobsonem, Kraków 1931), v níž se autoři poprvé zamýšlejí nad specifickou folkloristické a literárněvědné textologie a osobitých postupů při studiu lidové slovesnosti. V r. 1933 objevila se materiálově a teoreticky podlo-